

TISKOVÁ ZPRÁVA

Výzkum: Většina Čechů by preferovala přísnější tresty pro pachatele, v jejich reálný účinek ale nevěří

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) realizoval v říjnu 2025 výzkum veřejného mínění, zaměřený na názory a postoje občanů ke kriminalitě a trestání. Uskutečněn byl na reprezentativním vzorku 1.029 obyvatel České republiky starších 15 let. Mimo jiné se ukázalo, že většina veřejnosti považuje stávající tresty za příliš mírné. Přísněji by měli být pachatelé trestáni podle téměř tří čtvrtin dotázaných (73 %). Ačkoli by většina obyvatel přísnější tresty uvítala, o jejich účinku již tolik přesvědčení nejsou. S tvrzením, že pokud je pachatel potrestán přísně, dalšímu kriminálnímu jednání se vyhne, souhlasila pouze třetina dotázaných (33 %). Velmi skepticky se respondenti stavěli také k trestu odnětí svobody. Téměř polovina (44 %) vyjádřila obavu, že pobyt ve vězení pachatele nenapraví, ale spíše ho utvrdí v kriminálním způsobu života.

Výzkum ukázal, že většina veřejnosti považuje stávající tresty za příliš mírné. Přísněji by měli být pachatelé trestáni podle téměř tří čtvrtin dotázaných (73 %). Takové postoje zastávají především ženy, starší osoby, lidé se základním vzděláním a ti, kdo se v místě svého bydliště necítí bezpečně. „Jedná se o očekávaný výsledek, neboť ke stejným závěrům dospěla řada dřívějších výzkumů. Češi se i ve srovnání s jinými zeměmi dlouhodobě ukazují jako poměrně punitivní národ, tedy upřednostňující v otázce řešení kriminality především přísné tresty.“ říká Jan Tomášek, jeden z autorů výzkumu.

Výsledky studie naznačují, že na dané postoje má významný vliv skutečnost, jak respondent vnímá aktuální vývoj kriminality. Pro zpřísnění trestů jsou především lidé, kteří se domnívají, že kriminalita v České republice za poslední desetiletí stoupla. Kriminální statistiky přitom hovoří o opaku. Zatímco v roce 2024 evidovala Policie ČR celkem 173 322 trestných činů, o deset let dříve jich bylo 288 660. Podobný trend naznačují také viktimizační studie, zjišťující přímé zkušenosti občanů coby obětí trestné činnosti.

„Pro většinu lidí jsou hlavním zdrojem informací o kriminalitě média. I když se v nich občas objeví informace o kriminálních statistikách a aktuálních trendech, dominují zprávy o konkrétních, většinou závažných násilných trestných činech. To v lidech může vzbudit obavy, že jsou četnější než ve skutečnosti,“ vysvětluje Lucie Háková, další z autorského kolektivu.

Jednou z příčin punitivních postojů tak může být podle kriminologů přesvědčení, že přísnější tresty zajistí výrazné snížení počtu kriminálních skutků. Takové představy jsou ale podle nich nereálné.

„Je samozřejmě na místě bavit se o tom, jak přísný trest si zaslouží člověk, který spáchá závažný zločin. Přirozené je i to, že v diskusích na dané téma se objevuje mnoho emocí. Jakmile ale někdo argumentuje, že samotné zpřísnění sankcí zajistí, aby k podobným činům nedocházelo, nemá svoje tvrzení o co opřít. Takhle jednoduše to v kriminální politice opravdu nefunguje,“ upozorňuje Tomášek. „Většina studií odstrašující efekt přísných trestů nepotvrzuje, a to ani u potenciálních, ani u skutečných pachatelů.“

Tuto skutečnost si podle výzkumníků do jisté míry uvědomují i sami občané. Ačkoli by většina z nich přísnější tresty uvítala, o jejich účinku již tolik přesvědčení nejsou. S tvrzením, že pokud je pachatel potrestán přísně, dalšímu kriminálnímu jednání se vyhne, souhlasila pouze třetina dotázaných (33 %). Velmi skepticky se respondenti stavěli také k trestu odnětí svobody. Téměř polovina (44 %) vyjádřila obavu, že pobyt ve vězení pachatele nenapraví, ale spíše ho utvrdí v kriminálním způsobu života.

„Z čistě statistického hlediska je uvěznění skutečně kriminogenní faktor,“ potvrzuje Tomášek. „U pachatele, který je odsouzen k trestu odnětí svobody, se výrazně zvýší pravděpodobnost, že se do něj v budoucnu vrátí.“

Autoři výzkumu považují za důležité, že relativně velká část české veřejnosti vnímá tuto problematiku v širších souvislostech. Polovina respondentů si například myslí, že k trestné činnosti vedou zejména nepříznivé životní podmínky, jako je špatná výchova v rodině, chudoba nebo nezaměstnanost. Dvě pětiny (42 %) pak souhlasily s tvrzením, že pachatelé se mohou napravit, pokud se jim dostane vhodné pomoci a příležitosti znovu se začlenit do společnosti. Podle kriminologů je v tomto směru optimismus na místě.

„Pokud sledujeme rozsáhlé vzorky pachatelů po mnoho let, dojdeme vždy k závěru, že naprostá většina z nich kriminálního chování dříve nebo později zanechá,“ říká Tomášek. „Nejčastěji se jim to dokonce podaří dříve, než dosáhnou třicátého roku života. Důležité je ale zdůraznit, že k této nápravě obvykle nedojde díky působení systému trestní justice. Roli hrají spíše přirozené životní procesy a změny. Pachatelé zanechají trestné činnosti obvykle proto, že s přibývajícím věkem dozrají a změní pohled na to, co je v životě důležité, založí rodinu a najdou smysluplné uplatnění v práci. Účinná kriminální politika tak do značné míry souvisí s tím, nakolik je naše společnost ochotná poskytnout jim pomyslnou druhou šanci.“

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) je výzkumnou organizací v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, které je jeho zřizovatelem. IKSP se zabývá výzkumnou a analytickou činností v oboru kriminologie, penologie, viktimologie, trestního práva, trestní a bezpečnostní politiky. Hlavním cílem činnosti IKSP je přispívat výzkumnou, teoretickou, analytickou, publikační a další činností k tvorbě kvalitní legislativy a k formulování trestní a sankční politiky, založené na vědeckých poznatcích a zaměřené na účinnější kontrolu kriminality. Odborná činnost IKSP je realizována na základě Střednědobých plánů výzkumné činnosti, které vycházejí zejména z vládních, resortních či meziposobních koncepčních dokumentů v oblasti trestní politiky a vnitřní bezpečnosti, a z podnětů od hlavních uživatelů výsledků jeho činnosti.

Kontakt pro média:

Mgr. Kristýna Makovcová, média a PR, kristyna.makovcova@iksp.gov.cz, +420 606 558 436